

ÖĞRETMENLERDE MENTAL İYİ OLUŞ VE ETİK DAVRANIŞLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hacer SÖNER¹ Muammer ERDOĞAN² Adem ÇAY³

Ramazan ŞEN⁴ Eyüp ERDOĞAN⁵ Sedat UÇAK⁶

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 06.10.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 07.11.2022

Atıf/©: Söner, H., Erdoğan, M., Çay, A., Şen, R., Erdoğan, E., Uçak, S., (2022). Öğretmenlerde Mental İyi Oluş ve Etik Davranışlar Arasındaki İlişki. Journal of Management Theory and Practices Research, 3(2), 140 -150

Özet

Bu araştırma, öğretmenlerin mental iyi oluş ve etik davranışlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve etik davranışların öğretmenlerin mental iyi oluş üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul Arnavutköy, Başakşehir ve Sultangazi ilçelerinde faaliyet gösteren farklı kamu okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışma grubunu ise bu ilçelerdeki okullarda görev yapan öğretmenler arasından uygun örnekleme yöntemi ile gönüllü olan 150'si kadın (%63,3) ve 87'si erkek (%36,7) olmak üzere 237 öğretmen oluşturmaktadır. Verilerin analizinde regresyon ve korelasyon analiz deseni kullanılmıştır. Etik davranışların mental iyi oluşu yordamada düzeyini belirlemek için standart çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çalışma sonucunda; etik davranışlar ve mental iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Ayrıca etik davranışların mental iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Araştırmada elde edilen bu bulgulara uygun olarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Mental İyi Oluş, Etik Davranışlar

JEL Kodu: I

THE RELATIONSHIP BETWEEN MENTAL WELL-BEING AND ETHICAL BEHAVİORS İN TEACHERS

Citation /©: Söner, H., Erdoğan, M., Çay, A., Şen, R., Erdoğan, E., Uçak, S., (2022). Öğretmenlerde Mental İyi Oluş ve Etik Davranışlar Arasındaki İlişki. Journal of Management Theory and Practices Research, 3(2), 140 -150

Abstract

This research aimed to determine the relationship between teachers' mental well-being and ethical behaviors and to determine the effect of ethical behaviors on teachers' mental well-being. The universe of the research consists of teachers working in different public schools operating in İstanbul Arnavutköy, Başakşehir and Sultangazi districts. The study group consists of 237 teachers, 150 women (63.3%) and 87 men (36.7%), who volunteered with the appropriate sampling method among the teachers working in the schools in these districts. Regression and correlation analysis design was used in the analysis of the data. Standard multiple regression analysis was performed to determine the level of ethical behaviors in predicting mental well-being. In the results of working; It was determined that there is a positive and significant relationship between ethical behaviors and mental well-being. In addition, it was observed that ethical behaviors significantly predicted mental well-being. Suggestions were made in accordance with these findings obtained in the study.

Keywords: Teacher, Mental Well-Being, Ethical Behavior

JEL Classification: I

1 Öğretmen, Kahta İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, hmunsal03@gmail.com, 0000-0002-4996-1692

2 Öğretmen, Arnavutköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, muammererdogan05@hotmail.com, 0000-0002-4740-354X

3 Öğretmen, Arnavutköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, ademcay@windowslive.com, 0000-0002-0531-3693

4 Öğretmen, Kahta İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, benusen4463@gmail.com, 0000-0002-2628-0982

5 Öğretmen, Mudanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, e.erdogan46@hotmail.com, 0000-0002-5338-4656

6 Öğretmen, Arnavutköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, sedatucak@hotmail.com, 0000-0002-0322-5462

1. GİRİŞ

Okul ortamlarında öğretmenlerin öğrencilerle veya meslektaşlarıyla girmiş oldukları etik olan veya olmayan ilişkiler öğretmenlerin psikolojik olarak etkilenmesine neden olabilir. Bu durum özellikle öğretmenlerin mental iyi oluşlarını etkileme ihtimali olan etik davranışların ne düzeyde etkili olduğunun belirlenmesinin önemli olduğu söylenebilir. Bu durumdan dolayı bu araştırmanın problem cümlesi “Öğretmenlerin mental iyi oluşları ve etik davranışlar arasında ilişki var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu noktada alan yazında mental iyi oluş ve etik davranışlar ile ilgili kavramsal ve kuramsal çerçeve araştırılmış ve araştırmanın ilişkisel tarama yöntemi ile yapılmasına karar verilmiştir. Araştırma sonucunda nicel yöntemle toplanan veriler istatistiksel analizlerle değerlendirilmiştir. Bu noktada öğretmenlerin mental iyi oluşun etik davranışlar ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmüştür.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın amacına uygun olarak alan yazında yer alan çalışmalar incelenmiş ve mental iyi oluşun pozitif psikolojinin temel kavramları arasında olduğu görülmüştür. Bundan dolayı bu çalışmanın temel kuramsal çerçevesi pozitif psikolojik üzerine inşa edilmiştir. Ayrıca okullarda öğretmenlerin karşı karşıya kalabileceği etik davranışlar olan görev bilinci, erdemlilik, mesleki yükümlülük, insani duyarlık ve ahlaki düşünce olmak üzere beş ahlaki durum ile mental iyi oluş arasındaki ilişkinin belirlenmesi için etik kavramının kuramsal alt yapısından faydalanılmıştır.

Pozitif psikoloji, bireylerin öznel deneyim ve yaşamın kalitesini iyileştirme üzerinde yoğunlaşan bir kuramdır. Bu kuramın gelecek yüzyılda insanların, toplulukların ve toplumların gelişmesine izin veren faktörleri anlamaya ve inşa etmeye çalışan bir yaklaşımı vardır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Bu psikolojik yaklaşımın üstünde dikkatle durduğu kavramlardan biri de mental iyi oluştur.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde araştırmanın kuramsal alt yapısını oluşturan mental iyi oluş ve etik kavramları ile ilgili literatür bilgilerine yer verilmiştir.

3.1. Mental İyi Oluş

Mental iyi oluş kavramının alan yazında farklı tanımları bulunmaktadır. Bireylerin hayatlarında mutlu ve memnun olmalarını, hayatlarındaki amacın farkında olarak verilen potansiyellerini fark etmelerini, başka insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmalarını ve sürdürmelerini ve kendi öz kontrollerini hissetmelerini sağlayan bir yaşam stili (World Health Organization, 2004; Davidson vd., 2006; Keyes ve Rffy, 1995) olarak tanımlanabilir.

Mental iyi oluş bireylerin zihinsel sağlığının pozitif yönünü de ifade etmektedir. Bundan dolayı insanların toplum içindeki sosyal iyi olmalarıyla da ilişkilidir (Demirtaş ve Baytemir, 2019). Bu noktadan hareketle mental iyi oluşun bireyin varoluşsal olarak farkındalık kazanması ve toplum içinde yaşamasından dolayı bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği görülmektedir. Pozitif psikoloji alanında çalışan uzmanlar, mental iyi oluş (Deci ve Ryan, 2001) ile ilişkili iki kavram üzerinde durmaktadırlar. Mental iyi oluş kavramı hedonik ve eudaimonik bakış olmak üzere iki bakış açısını içermektedir. Hedonik perspektif, öznel iyi oluş olarak da tanımlanan bu bakış açısı insanların mutluluğunun daha yüksek olduğu, olumlu duygularının olumsuz duygulara göre daha çok olduğu ve bireyin öznel deneyiminden hareketle yaşamından doyum alması olarak tanımlanabilir (Diener, 1984; Kahneman, 1999; Stewart-Brown ve Janmohamed, 2008). Eudaimonik perspektif ise, insanların varlığının anlamını kavraması,

başka kişilerle karşılıklı iletişim kurabilmesi, kendini özgün anlamda yaşaması, kişisel özerkliğini sağlaması, kendi öz-kabul anlayışını oturtması anlayışına dayanmaktadır (Ryan ve Deci, 2001; Stewart-Brown ve Janmohamed, 2008).

İnsanların mental iyi oluşları arttıkça farkındalıkları artmakta ve fiziksel özelliklerinin bundan olumlu bir şekilde etkilenmektedir, ayrıca başka insanlarla etkili iletişim kurduklarından daha fazla yaşam isteği duymaktadırlar (Diener vd., 2005). Mental iyi oluşu yüksek olan bireyler ayrıca kendi geçmişleriyle ilgili olumsuz değerlendirmelerden kaçınmakta ve kendilerini sürekli geliştirme çabası taşımaktadırlar. Bu bireyler kendi hayatlarının amaç ve anlamını bilip, başka insanlarla sağlıklı etkileşim ve iletişim kurarken kendi çevreleri üzerinde etkiye sahiptirler ve hayatları ile ilgili öz-kontrol kurmaktadır (Ryff ve Keyes, 1995). Mental iyi oluş genel anlamda psikolojik iyi oluş ve öznel iyi oluşu kapsadığı söylenebilir.

Mental iyi oluşla ilgili çalışmaların çoğunlukla ergen bireyler üzerindeki örneklerle gerçekleştirildikleri görülmektedir (Söner ve Yılmaz, 2018). Bu kavram ile ilgili araştırmaların son yıllarda yurt içi ve yurt dışı alan yazında da sürekli olarak artmaktadır. Mental iyi oluş ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde fiziksel sağlık ile pozitif yönlü anlamlı ilişki (Keyes vd., 2010); depresyon ile negatif yönlü anlamlı ilişki (Gürgan ve Gür, 2019); duygusal iyilik hali ve çalışma kapasitesi arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki (Rogach, Ryabova ve Frolova, 2017); romantik ilişkiler ve empati ile pozitif yönlü anlamlı ilişki (Kaya, 2017); duygusal zeka ile pozitif yönlü anlamlı ilişki (Çelik, 2008); olumlu gelecek beklentisi pozitif yönlü anlamlı ilişki (Eryılmaz, 2011); sosyal medya bağımlılığı ile negatif yönlü anlamlı ilişki (Söner ve Yılmaz, 2018); esneklik ve olumsuz duygular negatif yönlü anlamlı ilişki (Guo vd., 2020); umut ve yapılandırmacı düşünce arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki (Demirtaş, Baytemir ve Güllü, 2018); affetme ve mizahla başa çıkma (Kayış ve Satıcı, 2019) ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Bunun yanında Zümbül (2019) öğretmen adaylarıyla yaptığı bir araştırmada bilinçli farkındalık ve affetmenin psikolojik iyi oluş arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra Kim ve Lim'in (2016) özel eğitim öğretmenleri üzerinde yapmış oldukları araştırmalarında ise mental iyi oluşun sosyal sorumluluk, mutluluk, öz düzenleme ve iyimserlik üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Mental iyi oluşun bireylerin duygusal iyi olma ve çalışma kapasiteleri ile ilişkili olması insanların bilişsel rahatlama sağlamaları için kendi özdenetimlerini bırakarak etik olmayan davranışlar sergilemesiyle yol açtığı söylenebilir.

3.2. Etik

Etik kavramı genel olarak bireylerin kişisel ve toplumsal ilişkilerin kökenini oluşturan değer, norm, kural vb. kavramları ahlaksal olarak inceleyen felsefe biliminin bir disiplini. Etik kavramı Yunan dilinde “karakter, prensip, insan davranışı” anlamına gelen “ethos” kelimesinden gelmektedir. ‘Ethics’ kelimesi ‘Ethos’ kelimesinden türetilmiş ideal ve soyut olanı ifade eden “ahlak kurallarının ve değerlerinin incelenmesi” sonucu ortaya çıkmaktadır (Akarsu, 1979). Yani etik sözcüğü, en üstün ve kutsal değerler olan ahlak, hukuk ve dini değerleri dayanan dikkat çekici bir durum olarak tanımlanabilir (Çelebi ve Akbağ, 2012).

Alan yazında mesleki anlamda etik ise, yazılı normlar tamamı, bir grup insanın belirli hedeflerle meydana getirdiği durumlar algılanmaktadır. Yani mesleki anlamda etik hem yazılı normaların tamamını hem de bu normlar üzerinde çalışan bireylerin çalıştıkları alanları çerçeveleyen durumları anlatmak için kullanılır (Kuçuradi, 2000). Eğitim vermekle görevli olan öğretmenlik mesleğindeki etik, öğretmenlerin kendi aralarında ve eğitim verdikleri öğrencilerle iletişiminden, eğitim verdikleri kurumun ortamından ve eğitim verdikleri toplumun gelişmişlik ve isteklerinden etkilenebilir. Alan

yazında geliştirilen kuramlar incelendiğinde öğretmenlerin ve sınıfların tarafsız ortam olamayacağını bundan dolayı eğitim ortamının ahlaki bir yönünün olduğunu ileri sürmektedirler (Joseph ve Efran, 1993). Bu durum eğitim ortamında öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkinin etik ve ahlaki bir durumunun olduğunu göstermektedir.

Etik kavramı ahlaki yaşamı işaret eden prensip, hipotez ve değerler bütününden oluşmaktadır (Starratt, 2004). Öğretmenlerin yüklendiği etik eğitimde hedef, kişinin eğitim verdiği toplumda norm ve kuralların dışında, akli ön plana alarak ideal bir toplumun hangi ilke ve kurallar üzerinde kurulabileceği sorunları ile ilgilenmeleri gerekmektedir (Çileli, 1991). Alan yazında etik eğitim iki noktada değerlendirilmektedir. Bu etik eğitimden birincisi, bir mesleğin bilgi ve becerilerinin yanı sıra icra edilen mesleğin bir takım eğitimlerle ileriye taşınmasıdır. Diğer nokta ise çalışma hayatında mesleğin alınan hizmet içi eğitimlerle ileriye taşınmasıdır (Aydın, 2001). Bu durumdan dolayı, eğitim hayatında öğretmenlerin öğrencilere kazandırmayı amaçladığı davranışların kökeninde etik ilke ve değerler yatmaktadır. Bu etik ilke ve değerler ise etik davranışlarla pozitif yönlü bir ilişkiye sahiptir.

Alan yazında yer alan çalışmalar incelendiğinde mental iyi oluş ile etik davranışlar arasındaki ilişkinin incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Öğretmenlerin mesleki görev ve sorumlulukları ve icra ettikleri öğretmenlik mesleğinin temel değerleri üzerinde yoğunlaşılmasından dolayı etiğin psikolojik durumları ile olan ilişkisi inceleyen araştırmalar sınırlı olduğu söylenebilir. Bu çalışmalar genelde “etik davranışların neler olduğu, mesleki normlar, eğitim ve etik kavramlarının irdelenmesi, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algıları, öğretmen davranışlarının kamu etiği ilkelerine uygun olup olmadığı, öğrencilerin ve öğretmenlerin etik algıları, öğretmenlerin yöneticileri ve denetçileri algılayışları ve öğretmenlik etik andı” gibi durumlar üstüne odaklanmıştır (Aydın, 2001; Dağlı ve Akyıldız, 2009; Uğurlu, 2008). Bu durum özellikle etik davranışların sadece davranışsal olarak etkilerinin dikkate alınmasının ve psikolojik etkilerinin politika geliştirilme amacıyla kullanılamayacağına dair yanlış düşüncelerin bu noktada araştırılma yapılmamasına neden olduğu söylenebilir. Bu durum araştırmacıların okullarda çalışıyor olmasından dolayı etik davranışların psikolojik etkilerinin bilinmesinin öğretmenleri etik davranışlara yönlendirmede önemli dayanak oluşturacağı düşünülmüş ve bundan dolayı araştırmacılar böyle bir çalışma yapmaya karar vermişlerdir.

4. ARAŞTIRMA

Bu başlık altında, araştırmanın konusu ve amacı, evreni ve örneklemini, varsayımları ve modeli açıklanmalıdır.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, öğretmenlerin mental iyi oluş ve etik davranışlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve etik davranışların öğretmenlerin mental iyi oluş üzerindeki etkisini belirlemektir. Buna dair elde edilen sonuçların literatüre ve alanda çalışan uzmanlara katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Ayrıca bu çalışmanın öğretmenlerin mental iyi oluşlarının artırılması amacıyla yapılabilecek çalışma ve projelerin tasarlanması noktasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu noktada araştırmanın soruları şu şekildedir;

Öğretmenlerin mental iyi oluş ve etik davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Öğretmenlerin etik davranış düzeyleri mental iyi oluş tarafından anlamlı bir şekilde yordanmakta mıdır?

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini İstanbul İli Arnavutköy, Başakşehir ve Sultangazi ilçelerinde bulunan farklı okullarda görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu ise uygun örnekleme yöntemi ile gönüllü olan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırma, araştırmanın amacına uygun olarak belirlenmiş ölçme araçları kullanılarak nicel araştırma ile yapılmıştır. Araştırmaya katılanların 150'si kadın (%63,3) ve 87'si erkek (%36,7)'tir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 78'i ilkökul (%32,9), 78'i ortaokul (%32)'i ve 81'i (%34,2) lisede görev yapmaktadır. Yine katılımcıların 114'ü (%48,1) 0-5 yıl arası, 59'u (%24,9) 6-10 yıl arası, 24'ü (%10,1) 11-15 yıl arası ve 25'i (%10,5) 15 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahiptir. Araştırmada örneklem sayısı belirlenirken Bryman ve Cramer'in (2001) belirttiği gibi madde sayısının en az beş katına ulaşılmıştır. Bu sayede verilerin analizinin sağlıklı bir şekilde yapıldığı söylenebilir.

4.3. Araştırmanın Modeli

Öğretmenlerin mental iyi oluşları ve etik davranışlar arasındaki ilişkiyi belirlemeyi ve etik davranışların mental iyi oluşu yordama düzeyini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada yordayıcı korelasyonel desen kullanılmıştır. Yordayıcı korelasyonel desen değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendikten sonra bilinen değerden yola çıkarak bilinmeyen değişkenin yordama gücünün tespit edilmesi amacıyla kullanılır (Büyüköztürk vd., 2014).

4.4. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde çalışmada kullanılan mental iyi oluş ölçeği ve etik davranışlar ölçeği hakkında bilgiler verilmiştir.

4.4.1. Mental İyi Oluş Ölçeği

Bu ölçek Tennant ve diğerleri (2007) tarafından kişilerin psikolojik iyi oluş ve öznel iyi oluşlarını birlikte ölçmek amacıyla oluşturulmuştur. Ölçek, kişilerin mental sağlıklarıyla ilgili olan toplam 14 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Keldal (2015) tarafından yapılmıştır. Ayrıca ölçeğin açıkladığı toplam varyansın %51' ini açıkladığı saptanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indekslerinin $X^2 /sd = 3.71$, $RMR = .05$, $NNFI = .95$, $RFI = .93$, $CFI = .96$ olarak saptanmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması 16 yaş ve üstündeki kişilerden toplanan verilerle yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği için yapılan Cronbach Alfa katsayısı .89 bulunmuştur. Bu araştırma için tekrar yapılan Cronbach alfa iç tutarlılık değeri .887 olarak saptanmıştır. Ayrıca bu çalışma için tekrardan doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve tek boyuttan oluştuğu görülmüştür.

4.4.2. Etik Davranışlar Ölçeği

Çelebi ve Akbağ (2012) tarafından geliştirilen bu ölçeğin görev bilinci, erdemlilik, mesleki yükümlülük, insani duyarlık ve ahlaki düşünce olmak üzere beş alt boyutu bulunmaktadır. Ölçek 26 maddeden meydana gelmektedir. Ölçek ile ilgili açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve ölçeğin 5 boyuttan oluştuğu saptanmıştır. Ayrıca ölçeğin açıkladığı toplam varyansın %44.99' unu açıkladığı saptanmıştır. Ölçeğin yapılan güvenilirlik çalışmasında görev bilinci alt boyutunun (1.,2.,3.,4.,5.,6.,7. ve 8.) Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının .81, erdemlilik alt boyutunun (9.,10.,11.,12. ve 13.) Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının .64, insani duyarlık alt boyutunun (14.,15.,16.,17. ve 18.) Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının .67, mesleki yükümlük alt boyutunun (19., 20.,21. ve 22.) Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının .58 ve son olarak ahlaki düşünce alt boyutunun (23.,24.,25. ve 26.) cronbah alfa güvenilirlik katsayısının .44 olduğu saptanmıştır. Bu çalışma Cronbach alfa değerlerinin ahlaki düşünce alt boyutunda .824,

erdemlilik alt boyutu için .776, insani duyarlık alt boyutunda .743, mesleki yükümlük alt boyutu için .718 ve son olarak ahlaki düşünce alt boyutu için .722 olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu çalışma için tekrardan doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve beş alt boyuttan oluştuğu ve ilgili maddelerin aynı alt boyut altında toplandığı görülmüştür.

4.5. Verilerin Analizi

Öğretmenlerin mental iyi oluşlarının etik davranışlar tarafından yordanma düzeyini saptamak amacıyla korelasyon ve standart çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmada uç değerlerin belirlenmesi için mahalanobis değerlerine bakılmıştır. Bu değerler her bir bağımsız değişkenin diğer değişkenlerle olan uzaklığını ifade etmektedir (Can, 2018). Veriler bu yöntemle analiz edilip uç değer olan veriler belirlenip çıkartıldıktan sonra 237 veriyle analizler yapılmıştır. Veri analizine başlanmadan önce standart çoklu regresyon analizinin gerçekleştirilebilmesi için aşağıdaki varsayımları karşılayıp karşılamadığı kontrol edilmiştir (Can, 2018).

İlk adım olarak normallik varsayımı incelenmiştir. Normallik varsayımı için basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmış ve verilerin -1 ve +1 değer aralığında normal dağılım göstermediği için uç değerlere bakılmıştır. Uç değerler çıkarılmış daha sonra tekrar basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmış ve bu değerlerinin Tablo 2’de belirtildiği üzere +1 ve -1 aralığında (Tabachnick ve Fidell, 2013) normal dağılım gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 1. Öğretmenlerin Mental İyi Oluş, Ahlaki Çözülme ve Öz-Yeterliliklerinin Betimsel Analizleri

	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
1. Mental İyi Oluş	237	57.0717	7.21163	-.290	.279
2. Görev Bilinci	237	35.6709	3.35873	-.377	-.897
3. Erdemlilik	237	22.2447	2.31228	-.438	-.638
4.İnsani Duyarlık	237	23.4852	1.94762	-1.102	-.074
5. Mesleki Yükümlülük	237	18.1392	1.75442	-.632	-.666
6. Ahlaki Düşünce	237	18.5485	1.62435	-.782	-.576

Normallik sayılıştısına bakıldıktan sonra otokorelasyon durumu analiz edilmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında otokorelasyon durumunun var olup olmadığını belirlemek için Durbin- Watson d değeri incelenmiştir. Bu Durbin Watson d kabul edilebilir aralığı 1.5 - 2.5’dir (Field, 2005; Uysal ve Günay, 2001). Bu araştırmada Durbin Watson d değerinin 1.825 bulunması kabul edilebilir değer aralığında olduğunu göstermektedir. Bu analiz sonucunda çoklu regresyon analizi varsayımının karşılandığını göstermektedir.

Normallik sayılıştısı ve otokorelasyon durumuna bakıldıktan sonra Varyans Büyütme Faktörü ve Tolerans değerlerine bakılmıştır. Bu iki değer korelasyonel ilişkiyi değerlendirdiği için değişkenler arasında yüksek ilişki olması değişkenlerin aynı şeyleri ölçtüğü anlamına geldiğinden değişkenlerden birinin analizden atılması gerekmektedir. Varyans Büyütme Faktörü değerinin kabul edilebilir aralığı 10’dan küçük, Tolerans değerinin ise 0.2’den büyük olması gerekmektedir (Field, 2005; Kaçar ve Sarıçam, 2015). Bu araştırmada mental iyi oluşun yordanmasına ilişkin analizde Tolerans değeri .475 - .584 aralığında, Varyans Büyütme Faktörü değerinin ise 1.711-2.107 olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu bulgular değişkenler arasında çoklu korelasyon olmadığı şeklinde olduğu saptanmıştır.

Yukarıdaki üç varsayımda herhangi bir soruna rastlanmadıktan sonra yordayıcı ve yordanan değişkenler

arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Mental iyi oluş ve etik davranışlar arasındaki korelasyonel ilişki Tablo 3’ de yer almaktadır. Çoklu regresyon analizi için varsayımlar sağlandıktan sonra analiz yapılmaya başlanmıştır.

Araştırma kapsamında toplanan veriler SPSS 23.0’ dan faydalanılarak yapılmıştır. Verilerin analizinde etik davranışların mental iyi oluşu yordamadaki gücünün belirlenmesinde ise standart çoklu regresyon analizi ve mental iyi oluş ve etik davranışlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi için ise korelasyon değerlerine bakılmıştır.

4.4. Bulgular

Öğretmenlerin mental iyi oluş ve etik davranış alt boyutları arasındaki ilişkinin saptanması için Pearson korelasyon analizi yapılmış ve bulgular tablo 2’ de gösterilmiştir.

Tablo 2. Mental İyi Oluş ve Etik Davranışlar Arasındaki Korelasyonel İlişki

	1	2	3	4	5	6
1. Mental İyi Oluş	1					
2. Görev Bilinci	,491**	1				
3. Erdemlilik	,469**	,559**	1			
4. İnsani Duyarlık	,327**	,486**	,520**	1		
5. Mesleki Yükümlülük	,428**	,574**	,513**	,575**	1	
6. Ahlaki Düşünce	,403**	,630**	,515**	,588**	,577**	1

**p<.01

Tablo 2’de görüldüğü üzere öğretmenlerin mental iyi oluşları ile görev bilinci (r=.491), erdemlilik (r=.469), insani duyarlık (r=.327) mesleki yükümlülük (r=.428) ve ahlaki düşünce (r=.403) arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Yani öğretmenlerin etik davranışlar olan görev bilinci, erdemlilik, insani duyarlık, mesleki yükümlülük ve ahlaki düşünce düzeyleri arttıkça mental iyi oluşları da artmaktadır.

Öğretmenlerin etik davranışlarının mental iyi oluşlarını yordama düzeylerini belirlemek için standart çoklu regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Mental İyi Oluşun Yordayıcısı Olarak Etik Davranışların Standart Çoklu Regresyon Analizi

	B	Standart Sapma	β	t	p	İkili r	Kısmi R
(Sabit)	8,656	5,421		1,597	0,112		
1. Görev Bilinci	0,547	0,167	0,255	3,281	0,001	0,211	0,179
2. Erdemlilik	0,757	0,223	0,243	3,398	0,001	0,218	0,186
3. İnsani Duyarlık	-0,157	0,275	-0,042	-0,570	0,569	-0,037	-0,031
4. Mesleki Yükümlük	0,611	0,311	0,149	1,967	0,050	0,128	0,107
5. Ahlaki Düşünce	0,252	0,352	0,057	0,716	0,475	0,047	0,039
R=	.558	R2=	.31				
F(5,231)=	20.880	p=	.000				

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin mental iyi oluşları ile etik davranışları arasında orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır, $R=0.558$, $R^2=0.31$, $p<.05$). Görev bilinci, erdemlilik, insani duyarlılık, mesleki yükümlülük ve ahlaki düşünce birlikte, mental iyi oluşun yaklaşık %31'ini yordamaktadır.

Etik davranışların mental iyi oluş üzerindeki görece önem sırası; görev bilinci, erdemlilik, mesleki yükümlülük, ahlaki düşünce ve insani duyarlılıktır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçlarına bakıldığında ise görev bilinci ve erdemlilik ve mesleki yükümlülüğün mental iyi oluş üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. İnsani duyarlılık ve ahlaki düşüncenin ise mental iyi oluş üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı saptandı.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışmada, öğretmenlerin mental iyi oluş ve etik davranışlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve etik davranışların mental iyi oluşu yordama düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda yapılan analizlerde mental iyi oluş ile etik davranışlar ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Yani öğretmenlerin etik davranışlar olan görev bilinci, erdemlilik, insani duyarlılık, mesleki yükümlülük ve ahlaki düşünce düzeyleri arttıkça mental iyi oluşları da artmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin etik davranışlarının mental iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordadığı saptanmıştır.

Alan yazında etik davranışlar ile mental iyi oluş arasındaki ilişkinin incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak mental iyi oluş kavramının iki alt boyutundan biri olan öznel iyi oluş ile etik davranışlar arasında ilişkiler olduğunu dair araştırma bulguları bulunmaktadır. Öznel iyi oluş yani mental iyi oluşun bireylerin sosyal yaşamına ve iş performansına olumlu katkıları bulunmaktadır (Biswas-Diener ve Diener, 2006). Bunun yanı sıra etik davranışlar sergileyen liderlerin öğretmenlerde öznel iyi oluşu arttırdığına dair alan yazında yer alan çalışmalar (Özdemir vd., 2018; Yang, 2014; Adnan vd., 2019; Kalshoven ve Boon, 2012). Yine Bhatti ve arkadaşlarının (2020) yapmış oldukları çalışmada etik liderliğin öznel iyi oluş üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Alan yazında yer alan bu çalışmalar araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Etik davranışlar, bireylere toplum içinde mutlu olmaları için benzer kuralları ortaya koyar. Bu noktada öğretmenlerin etik davranışlar sergilemesi ve etik davranışlarla karşılaşması saygı ve sevgi duygularının artmasını sağladığı söylenebilir. Bundan dolayı etik davranışların öğretmenler arasında artmasının mental iyi oluşu da anlamlı bir şekilde arttırdığı söylenebilir.

Bu çalışmada öğretmenlerin mental iyi oluşlarına etki eden etik davranışlar belirlenmiştir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin mental iyi oluşları üzerinde etki eden değişkenlerle araştırılan yeni çalışmaların yapılması önerilmektedir. Ayrıca öğretmenlerin etik davranışların nedenleri üzerine araştırmalar yapılarak öğretmenlerin mental iyi oluşlarını sağlama konusunda yaşanan sorunlar bulunabilir. Aynı zamanda, öğretmenlerin mental iyi oluşlarını konusunda desteklenmeleri için okul psikolojik danışmanlarından destek alınması sağlanabilir. Mental iyi oluşun etik davranışlar açısından yordanmasına ilişkin bu çalışma bazı sınırlılıklara sahiptir. Verilerin üç ilçeden toplanmasıdır. Ayrıca, çalışmada kullanılan ölçekler öğrencilerin kendileri hakkında bilgilendirmelerde bulunmalarını gerektirdiğinden dolayı öğretmenlerin kendilerinden beklenen cevapları verme eğilimlerini etkileyebilmesi bir sınırlılık oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adnan, S., Batool, S., & Aleem, M. (2019). Linking ethical leadership with employee work outcomes: The moderating role of conscientiousness. *Journal of Independent Studies & Research: Management & Social Sciences & Economics*, 17(1), 183-196. <https://doi.org/10.51239/nrjss.v0i0.31>
- Akarsu, B. (1979). *Felsefe sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Akgün, Ö.E., Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K. Demirel, F. ve Karadeniz, Ş. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydın, P. İ. (2001). *Yönetmel mesleki ve örgütsel etik*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bhatti, M. H., Akram, U., Bhatti, M. H., Rasool, H., & Su, X. (2020). Unraveling the effects of ethical leadership on knowledge sharing: The mediating roles of subjective well-being and social media in the hotel industry. *Sustainability*, 12(20), 1-20.
- Biswas-Diener, R., ve Diener, E. (2006). The subjective well-being of the homeless, and lessons for happiness. *Social Indicators Research*, 76, 185-205. <https://doi.org/10.1007/s11205-005-8671-9>
- Bryman, A., & Cramer, D. (2001). *Quantitative data analysis with SPSS release 10 for Windows: A guide for social scientists*. London: Routledge.
- Can, A. (2018). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (6. bsk.). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelebi, N. & Akbağ, M. (2012). A study for identification of ethical conduct of the teachers working at public high schools. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 425-44.
- Çelik, Ş. (2008). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal zekâ açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Konya.
- Çileli, M. (1991). *Ahlak psikolojisi ve eğitimi*. Ankara: V Yayınları.
- Dağlı, A. & Akyıldız, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin görüşlerine göre ilköğretim denetmenlerinin etik davranışları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 27-38.
- Davidson, R.J., Friedman, E.M., Love, G.D., Muller, D., Rosenkranz, M.A., Ryff, C.D. and Urry, H.L. (2006). Psychological well-being and ill-being: Do they have distinct or mirrored biological correlates?, *Psychotherapy and Psychosomatics*, 75(2), 85-95. <https://doi.org/10.1159/000090892>
- Demirtaş, A.S., Baytemir, K. ve Güllü, A. (2018). Pedagojik formasyon öğrencilerinde umut ve mental iyi oluş: Yapılandırmacı düşünmenin aracı rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 317-331. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.354636>
- Demirtaş, A.S. ve Baytemir, K. (2019). Warwick-Edinburgh mental iyi oluş ölçeği kısa formu' nun türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 654-666. <https://doi.org/10.17755/esosder.432708>
- Diener, E. D. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>

- Eryılmaz, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile olumlu gelecek beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 209–215. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2011240306>
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage Publication.
- Gözütok, D. (1999). Teachers' ethical behavior. *The Third International Conference on Teacher Education. Almost 2000: Crises and challenge in the teacher education (June 27- July 1 1999)*, (p. 83-99), İsrail: Beit Berl Collage.
- Guo, J., Liu, L., Zhao, B. and Wang, D. (2020). Teacher support and mental well-being in chinese adolescents: The mediating role of negative emotions and resilience. *Frontiers in Psychology*, 10, 1-11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.03081>
- Gürkan, U. ve Gür, S. (2019). Genç yetişkinlerde mental iyi oluş düzeyinin depresyonla ilişkisinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(6), 516-536.
- Kahneman D. (1999). Objective happiness. *Well-being: The foundations of hedonic psychology*, 3(25), 1-23.
- Kalshoven, K., & C. T. Boon, (2012). Ethical leadership, employee well-being, and helping: The moderating role of human resource management. *Journal of Personnel Psychology*, 11(1), 60-68. <https://doi.org/10.1027/1866-5888/a000056>
- Kaya, Ö.S. (2017). Romantik ilişkilerde problem çözme becerilerinin empati ve mental iyi oluş açısından incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(1), 62-72. <https://doi.org/10.5961/jhes.2018.248>
- Kayış, A.R. ve Saticı, S.A. (2019). Mizahla Başa Çıkma ile Mental İyi Oluş Arasındaki İlişkide Affediciliğin Aracılık Rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1495-1504. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3099>
- Keldal, G. (2015). Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği'nin Türkçe Formu: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 103-115.
- Keyes. C. L., Dhingra, S. S., & Simoes, E. J. (2010). Change in level of positive mental health as a predictor of future risk of mental illness. *American Journal of Public Health*, 100, 2366–2371. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2010.192245>
- Kim, S.Y., & Lim, Y.J. (2016). Virtues and well-being of Korean special education teachers. *International Journal of Special Education*, 31(1), 114-118.
- Kuçuradi, İ. (2008). *Etik/Ethic*. Ankara: Meteksan.
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success?. *Psychological Bulletin*, 131, 803-855. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.131.6.803>
- Özdemir, K., Günay, A. ve Çetinceli, K. (2018). Etik liderlik, işgören sessizliği ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (17), 675-686.
- Rogach, O. V., Ryabova, T.M. and Frolova, E.V. (2017). Social factors of mental well-being violation

- among high school teachers. *European Journal of Contemporary Education*, 6(4), 787- 796. <https://doi.org/10.13187/ejced.2017.4.787>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potential: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141–166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.141>
- Ryff, C. D., & Keyes, C.L.M., (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 719–727.
- Seligman, M. E. ve Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.5>
- Söner, O. ve Yılmaz, O. (2018). Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 59-73.
- Starratt, R. J. (2004). *Ethical leadership*. San Francisco, CA: Jossey-Bass
- Stewart-Brown S. and Janmohamed, K. (2008). *Warwick and Edinburgh Mental Well-being Scale (WEMWBS): User Guide, Version 1*. NHS Health Scotland: Glasgow. Erişim adresi: <http://www.ocagingservicescollaborative.org/wp-content/uploads/2014/07/WEMWBS-User-Guide-Version-1-June-2008.pdf>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (6th ed.)*, Boston: Allyn and Bacon.
- Tennant, R., Hiller, L., Fishwick, R., Platt, S., Joseph, S., Weich, S., Parkinson, J., Secker, J., & Stewart-Brown, S. (2007). The Warwick-Edinburgh Mental Well-Being Scale (WEMWBS): Development and UK validation. *Health and Quality of Life Outcomes*, 5(1), 50-63
- Uğurlu, C. T. (2008). Lise son sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin etik davranışlarına ilişkin algıları. *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 16(2), 367-378
- Uysal, M. ve Günay, S. (2001). Durbin-watson ölçütüne göre kararsızlık bölgesinde bulunan negatif otokorelasyon için bazı testler. *Anadolu University Journal Of Science and Technology*, 2(2), 277-284.
- World Health Organisation. (2004). *Promoting mental health; concepts emerging evidence and practice (Summary report)*. Retrieved from <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42940/1/9241591595.pdf>.
- Yang, C. (2014). Does ethical leadership lead to happy workers? A study on the impact of ethical leadership, subjective well-being and life happiness in the Chinese culture. *Journal of Business Ethics*, 123(3), 513-525.
- Zümbül, S. (2019). Öğretmen adaylarının psikolojik iyi oluş düzeylerinde bilinçli farkındalık ve affetmenin yordayıcı rolleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 20(1), 20-36

Literature”, Journal of Applied Psychology, 87, s.698-714.

SEKARAN, U. (2003) Research Methods for Business, Fourth Edition, John Wiley & Sons Inc.

SİLAH, M. (2001), “Eğitim Örgütlerinde Hizmetin Niteliğini Arttırmak İçin Personelin Ödüllendirilmesi”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1,s. 95-109.

TABACHNICK, B. G. ve FIDELL, L. S. (1989), Using Multivariate Statistics, Second Edition, Northridge: California State University Publish.

TAŞTAN, S. , İŞÇİ, E. ve ARSLAN, B. (2014). “Örgütsel Destek Algısının İşe Yabancılaşma ve Örgütsel Bağlılığa Etkisinin İncelenmesi: İstanbul Özel Hastanelerinde Bir Çalışma”, Pa-mukkale

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , (19) , s. 121-138 .

TOKGÖZ, N. (2011), “Örgütsel Sinizmi Örgütsel Destek ve Örgütsel Adalet İlişkisi: Elektrik Dağıtım İşletmesi Çalışanları Örneği”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 6/2,s.363-387.

YAZICIOĞLU, Y. ve ERDOĞAN, S. (2004) SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Detay Yayıncılık.